

N:o 22.

Af herr **J. W. Spånberg**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t*
angående förhöjning af lärares vid högre folkskola maximidelaktighetsbelopp i folkskolelärares pensionsinrättning.

Vid bestämmandet af de pensionsbelopp, staten beviljar sina tjenare, har man utgått från den principen, att pensionen bör stå i ett visst, ej allt för lågt förhållande till lönen. Denna princip är grundad på den rigtiga tanken, att lefnadskostnaderna för den afgående embets- eller tjänstemannen i regel icke kunna antagas blifva i någon väsentlig grad lägre, än de voro före afskedstagandet, och att, i anledning deraf, en allt för stor skilnad i aflöningens och pensionens belopp skulle, om afskedet vid uppnådd pensionsålder vore obligatoriskt, innebära en obillig behandling af personer, som offrat sina krafter i det allmännas tjänst, — eller, om afskedstagandet vore frivilligt, lända det allmänna till skada genom att kvarhålla i dess tjänst personer, hvilka på grund af ålderdom eller sjuklighet ej längre förmådde åstadkomma ett fullgodt arbete.

Denna princip synes äfven hafva legat till grund vid stiftandet af folkskolelärares pensionsinrättning. Det maximibelopp, — 1,000 kronor —, som då sattes för delaktighet i denna pensionsinrättning, kunde då (år 1867) anses tillräckligt högt, enär vid denna tid högst få delegare torde varit i åtnjutande af en högre lön än 1,000 kronor.

Förhållandet är nu ett annat. Ett mycket stort antal af ifrågavarande pensionsinrättnings delegare aflönas numera med belopp, som mer eller mindre öfverstiga 1,000 kronor. Maximidelaktighetsbeloppet har dock icke höjts, och den högsta pension, som kan från inrättningen erhållas, är fortfarande 750 kronor,

Detta missförhållande mellan lön och pension har äfven förut framhållits inför Riksdagen, och hemställan gjorts om dess afhjelpande. Jag tillåter mig att i detta afseende hänvisa till herr Emil Hammarlunds motioner vid riksdagarna 1886 (n:o 176) och 1899 (n:o 168) samt Kongl. Maj:ts till 1887 års senare Riksdag aflåtna proposition n:o 19.

Hvad som hittills förmått Riksdagen att afslå de framställda förslagen om beredande af möjlighet för de lärare, hvilka hafva högre lön än 1,000 kronor, att äfven få pensionen förhöjd, synes väsentligen och egentligen hafva varit den uppfattningen, att den ifrågasatta förbättrade pensioneringen hufvudsakligen endast skulle komma de i de större städerna anstälde lärarne till godo. Huru pass berättigad denna invändning varit, skall här icke undersökas; för mitt nuvarande syfte är tillräckligt påpeka, att samma invändning icke kan göras mot ett förslag, som endast omfattar lärarne vid de högre folkskolorna. Ty af de 15 högre folkskolor, som enligt senaste officiella berättelse om folkskolorna finnas i vårt land, äro 13 belägna på landet, 1 i köping (Malmköping) och 1 i stad (Ulricehamn).

Det torde böra framhållas, att särskilda anledningar ej saknas att bereda de högre folkskolornas lärare den möjlighet till förbättrad pension, för hvars beredande åt öfriga delegare i folkskolelärarnes pensionsinrättning man ännu ej ansett tiden vara inne. Enligt förutnämnda berättelse om folkskolorna voro (år 1897) samtliga vid högre folkskolan anstälde ordinarie lärare i åtnjutande af högre kontant lön än 1,000 kronor. Lägsta kontanta lönen utgjorde 1,360 kronor, den högsta 2,000 kronor och medellönen för alla lärarne 1,544 kronor 55 öre, hvartill kommer naturaförmåner, till värdet vexlande mellan lägst 200 och högst 412 kronor. Ingen af dessa lärare är dock under nuvarande förhållanden berättigad till högre pension än 750 kronor, utan måste de alla åtnöja sig med utsigten till en pension, som mer eller mindre understiger 75 procent af den kontanta lönen, hvilket i fråga om lärarne vid de egentliga folkskolorna är fallet blott med ett jembörelsevis ringa antal. Äfven

med hänsyn till de för högre folkskolans lärare stadgade kompetensvillkor måste medgifvas, att särskild anledning finnes till en förbättring af dessa lärares pensionering. »För att kunna antagas till lärare vid högre folkskola erfordras att vara väl vitsordad för studier, idkade vid universitet, och att hafva med godt vitsord genomgått den praktiska öfningskursen vid ett folkskolelärareseminarium.» Att en pension på 750 kronor står i rätt förhållande till dessa kompetensvillkor, torde icke kunna sägas.

Det synes icke vara svårt att finna det belopp, efter hvilket delaktighet i pensionsinrättningen lämpligen bör medgifvas de nu ifrågakvarande lärarne. Då den högsta kontanta lönen, enligt mera nämnda berättelse, utgår med 2,000 kronor, och detta icke kan anses vara någon öfverdrifvet riklig aflöning för en person, af hvilken fordras, att han skall ega akademisk bildning och derutöfver »hafva med goda vitsord genomgått den praktiska öfningskursen vid ett folkskolelärareseminarium», så synes det högsta delaktighetsbeloppet lämpligen ock kunna sättas till 2,000 kronor.

Denna förhöjning kan visserligen genomföras utan någon som helst ökning af statsverkets bidrag till folkskolelärares pensionsinrättning samt enke- och pupillkassa; men om det ändock skulle pröfvas skäligt, att detta bidrag ökas med ett belopp, motsvarande den af pensionsförhöjningen betingade stegringen af inrättningens och kassans utgifter, så blefve likvisst kostnaderna för statsverket ytterst obetydliga i följd af det mycket ringa antalet lärare — för närvarande 15 —, om hvilka det här är fråga, äfven om — hvad dock knappast är sannolikt — delaktighet efter 2,000 kronor skulle begäras för dem alla.

Det är tydligt, att förbättrade pensionsutsigter skulle lända ej blott lärarne sjelfva, utan ock undervisningen till fromma. Så länge lärarens pension är satt så låg i förhållande till lönen, som här är fallet, kan man icke vänta annat, än att läraren skall söka få stanna kvar vid tjensten så länge som möjligt, och man kan ej heller antaga annat, än att skolstyrelsen under sådana förhållanden skall finnas mycket ovillig att tvinga den gamle läraren att afgå, äfven om detta ur skolans synpunkt vore önskvärdt. Dessutom måste ju tänkas möjligheten deraf, att mången god förmåga, som annars gerna skulle egna sig åt den högre folkskolans tjenst, låter afskräcka sig derifrån genom utsigten att på gamla dagar få sina visserligen ej allt för rikliga inkomster så starkt reducerade.

Att den högre folkskolan ej blifvit hvad rikets ständer vid hennes inrättande hoppades att hon skulle blifva för folkbildningen i vårt land, beror helt visst till ej ringa del derpå, att hon från början ej blef rätt afpassad för sin uppgift; men kanske är orsaken ej mindre att söka i statsmagternas bristande intresse för och omvårdnad af denna läroanstalt.

På grund af hvad nu i korthet blifvit anfördt, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter anstald utredning, inkomma till nästa Riksdag med förslag till lämplig förhöjning af lärares vid högre folkskola maximidelaktighetsbelopp i folkskolelärares pensionsinrättning.

Stockholm den 22 januari 1901.

J. W. Spånberg.

Instämmer i motionens syfte:

I. v. Knorring.
